

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

George Bodi, *Hoisești – La Pod. O așezare cucuteniană pe Valea Bahluiului*, cu contribuții de: Nicolae Buzgar, Dan Aștefanei, Andrei Buzatu, Luminița Bejenaru, Romeo Cavaleriu, Editura Pim, Iași, 2010, 297 pag., 67 pl., 10 grafice.

Lucrarea ce face obiectul prezentării noastre constituie monografia așezării cucuteniene *Hoisești-La Pod*, cercetată pe parcursul anilor 2003-2004, rezultatele acestor săpături de salvare servind drept subiect pentru lucrarea de doctorat a domnului George Bodi.

Monografia este compusă dintr-o Introducere, șase capitole, Concluzii și un rezumat în limba engleză.

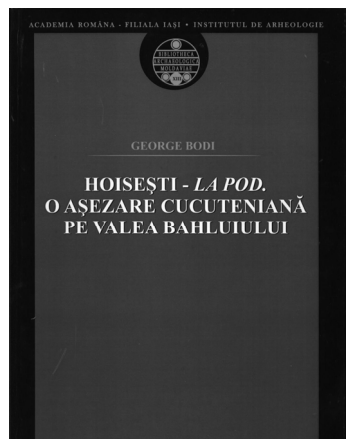
În *Introducere*, într-un segment intitulat *Date generale despre tipurile de așezări ale culturii Cucuteni*.

Cadrul teoretic și metodologie generală, autorul stabilește stadiul în care se află studiul tipurilor de locuire identificate la nivelul comunităților cucuteniene. În acest scop menționează și prezintă pe scurt încercările de clasificare ale așezărilor Cucuteni, prezentarea acestora fiind una critică. În acest sens remarcă faptul că modelul tradițional de abordare a problemelor ridicate de caracterizarea locuirii cucuteniene este generat în interiorul unor cadre conceptuale rigide, statice prin raportarea doar la caracteristicile externe formale ale așezărilor. Precizează că întreaga sub-structură a lucrării se sprijină pe ideile care stau la baza conceptului de „habitus” formulat de către sociologul P. Bordieu, concept care desemnează un sistem generativ de dispoziții durabile și interschimbabile cu structuri obiective ale lumii sociale. În cadrul textului autorul detaliază acest concept și precizează cum poate fi aplicat din punct de vedere al practicii teoretice arheologice. În finalul introducerii realizează o prezentare grafică (Pl.1) a așezărilor cucuteniene din faza A și trasează caracteristicile generale ale acestora în funcție de situarea geografică.

În capitolul I (*Contextul descoperirilor*) precizează localizarea geografică a sitului ce face obiectul monografiei, poziționat în Câmpia Iașilor, într-un meandru de pe stânga cursului inferior al râului Bahlui. Cercetările întreprinse au relevat o stratigrafie compusă din trei niveluri, toate aparținând fazei A a culturii Cucuteni, cu mențiunea existenței unor fragmente ceramice Cucuteni B.

Au fost identificate 14 locuințe, dintre care au fost parțial investigate doar șase. Complexele de acest tip au fost descrise amănunțit, avându-se în vedere elementele de construcție precum și inventarul material. Remarcăm existența unei locuințe cu două camere, prevăzută cu șanț de fundație, în interiorul căreia a fost surprinsă amenajarea unei lavițe. În majoritatea locuințelor au fost amenajate vetre și a fost identificat un inventar compus din ceramică și un utilaj de piatră șlefuită, piatră cioplită și materii dure animale.

Au fost cercetate și trei gropi menajere, în interiorul cărora a fost remarcată prezența masivă a cenușii și cărbunilor, alături de fragmente ceramice și elemente de utilaj.

Informațiile din acest capitol sunt însoțite de 13 planșe ce conțin localizarea geografică, planuri ale săpăturii și fotografii în care sunt ilustrate complexele arheologice cercetate.

Capitolul II (*Unelte și arme*) debutează cu precizarea clasificării folosite în analizarea uneltelor și armelor din așezarea de la Hoisești.

Prima parte a acestui capitol a fost destinată utilajului litic șlefuit. În stabilirea diferitelor tipuri morfologice a ținut cont de următoarele criterii: forma suprafețelor ventrală și dorsală, forma zonei active, forma secțiunii longitudinale și lungimea piesei. Autorul a identificat trei grupe tipologice: topoare, tesle și dălți. Pentru fiecare a prezentat caracteristicile tipurilor identificate și a încercat, inclusiv cu ajutorul informațiilor etnografice, să propună soluții cu privire la funcționalitatea acestora.

În cea de a doua parte a monografiei, autorul a abordat utilajul litic cioplit. În debutul discuției autorul face o scurtă introducere teoretică pentru a facilita înțelegerea manierei de prezentare a utilajului litic cioplit. Utilajul de silex a fost împărțit în clase și grupe, în așezarea de la Hoisești fiind identificat un inventar specific, compus din unelte, arme, deșeuri de debitaj: nuclee, lame neretușate și retușate, gratoare, raçloare, burine, vârfuri de săgeată și așchii. Considerațiile cu privire la utilajul litic cioplit se încheie cu unele concluzii legate de tehnica de debitaj, fiind remarcată preponderența debitajului lamelar dar și preferința pentru un anumit tip de piesă, cele mai frecvente fiind lama retușată și gratoarul pe lamă.

Utilajul litic șlefuit și cel cioplit sunt ilustrate în 14 planșe alcătuite din fotografii și desene ale pieselor descrise în text.

În subcapitolul *Determinările traseologice și importanța lor pentru reconstituirea activităților economice* autorul prezintă rezultatele studiului traseologic efectuat asupra utilajului litic. După ce a realizat un scurt istoric al evoluției acestei ramuri a cercetării arheologice, a schițat cadrul metodologic în care s-a desfășurat cercetarea sa, și anume: metoda „low power approach” ce presupune examinarea folosind o putere de mărime redusă și metoda „high power approach” ce presupune examinarea utilizând o putere de mărime ridicată.

În cadrul utilajului litic șlefuit au fost identificate acțiuni de crestare sau răzuire, pentru foarte multe piese fiind atestată prinderea la un mâner. Pentru utilajul litic cioplit au fost identificate acțiuni asupra gramineelor, pieilor, lemnului sau osului. Discuția a fost însoțită de șapte planșe în care au fost reprezentate tipurile de fracturi, capturi foto surprinse pe parcursul analizei microscopice și diferite acțiuni implicate în prelucrarea materiei prime cu ajutorul pieselor de silex.

Capitolul se încheie cu determinarea tipologică a inventarului din materii dure animale. Au fost identificate șase mari grupe morfotehnice: vârfuri, șlefuitoare, dălțițe, linguri-spatule, vârfuri oblice, elemente receptoare. Pentru fiecare grupă au fost menționate și descrise tipurile ce intrau în alcătuirea sa. În cazurile unde a fost posibil, au fost oferite și ipoteze privind funcționalitatea diverselor tipuri de piese ce formează utilajul de materii dure animale din așezarea de la Hoisești. În cadrul aceleiași discuții a fost descrisă și singura piesă de cupru descoperită – un împungător. Cele șase grupe morfotehnice sunt ilustrate în cinci planșe compuse din fotografii cu piese ce definesc tipurile identificate.

Capitolul III se numește *Analiza inventarului ceramic*. Acest capitol a debutat cu o analiză a pastei efectuată pe un eșantion de 50 fragmente, reprezentând cele trei categorii ceramice stabilite: fină, semifină și grosieră. În această analiză au fost definite și descrise caracteristici fizice precum: duritatea, aspectul exterior, densitatea, caracteristicile arderii și incluziunile.

După prezentarea cadrului metodologic a urmat descrierea caracteristicilor structurale și a proprietăților mecanice și fizice pentru fiecare dintre cele trei mari categorii ceramice. Această descriere este însoțită de un tabel în care se regăsesc redate sintetice rezultatele analizei probelor ceramice.

În analiza formei s-a realizat o încadrare tipologică formală având ca referință mari monografii corespunzând aceleiași etape istorice: Hăbășești, Trușești, Târpești, Drăgușeni și Preutești. Pe situl de la Hoisești au fost identificate următoarele forme ceramice: pahare (cupe), cupe cu picior, vase cu corp bombat, vase cu gâtul înalt și corpul bombat, vase suport, fructiere și capace.

Încadrarea tipologică funcțională a fost realizată prin coroborarea cu date etnografice și a oferit următoarele forme: vase de gătit, vase pentru servirea și consumarea hranei, vase pentru păstrarea bunurilor solide, vase pentru păstrarea lichidelor și vase pentru transportul lichidelor. Dintre acestea nu a fost găsit corespondent în rândul formelor Cucuteni A decât pentru vasele de gătit.

În analiza decorului au fost observate două tipuri majore de decorare: decorul adâncit și pictura. Autorul a oferit o descriere minuțioasă a decorului în funcție de forma vasului. De asemenea, prezintă informații obținute în urma studiului Raman efectuat pe pigmenții alb, roșu și negru de pe 50 de fragmente de ceramică fină de la Hoisești. Nu vom insista aici asupra detaliilor tehnice, aceste regăsindu-se într-o manieră completă în lucrare.

Prezentarea inventarului ceramic este însoțită de șapte planșe ce prezintă formele întâlnite în așezarea de la Hoisești și un tabel în care se regăsește corespondența formelor ceramice și a motivelor decorative.

Capitolul IV tratează plastica descoperită în așezarea de la Hoisești.

Plastica antropomorfă a fost împărțită în două categorii: figurine și statuete. În prima categorie au fost încadrate patru piese grupate în piese mici (3-8 cm) și piese mijlocii (8-25 cm). În categoria statuetelor au intrat 18 exemplare împărțite în trei mari grupe în funcție de dimensiuni: mici, mijlocii și mijlocii cu decor pictat. În cadrul pieselor antropomorfe deosebite au fost incluse: cozile de lingură cu aspect antropomorf, reprezentările falice, idolii conici, reprezentările naturaliste și vasele suport de tip horă. Menționăm și descoperirea unor idoli de tip *en violon*. Descrierile amănunțite realizate de autor sunt susținute și prin șapte planșe compuse din fotografii și desene ale figurinelor și statuetelor antropomorfe provenite de pe așezarea de la Hoisești.

Plastica zoomorfă cuprinde două mari categorii: reprezentări zoomorfe modelate în *ronde-bosse* (figurine) și reprezentări zoomorfe modelate în altorelief (protome). Exemplarele din cele două categorii au fost ilustrate în opt planșe menite a întregi imaginea deja conturată prin prezentarea din text. Autorul a realizat și o scurtă discuție cu privire la semnificația protomelor zoomorfe, opinând că prin intermediul acestora se obținea reprezentarea atributelor masculine, menționând totuși că demersul său rămâne o ipoteză de lucru.

Podoabele sunt reprezentate în așezarea de la Hoisești prin 45 mărgelile de lut, foarte variate ca formă, ilustrate în cadrul a două planșe.

Analiza materialului arheozoologic (Capitolul V) a condus la identificarea atât a unor specii domestice cât și sălbatice. Dintre speciile domestice cele mai întâlnite sunt: *Sus scrofa domesticus*, *Bos taurus*, *Ovis aries*/*Capra hircus* și *Canis familiaris*. Dintre speciile sălbatice predomină *Cervus elaphus*, *Sus scrofa ferus*, *Capreolus capreolus* și *Bos primigenius*. De asemenea, a fost atestată și exploatarea resurselor acvatice reprezentate prin specia *Unio*.

Din punct de vedere cronologic (Capitolul VI) așezarea de la Hoisești a fost încadrată în faza Cucuteni A3, pe același palier cronologic cu așezările Hăbășești, Trușești și Cucuteni.

Analizarea condițiilor de mediu din zona așezării l-au determinat pe autor să concluzioneze că lunca râului Bahlui nu conferea condiții favorabile practicării extensive a agriculturii. În privința utilajului a remarcat prezența teslelor și a topoarelor de piatră șlefuită considerate a fi fost folosite pentru exploatarea unui mediu forestier de lizieră. În legătură cu activitățile agricole au fost puse piesele inserții de seceră și lamele neretușate de dimensiuni medii. Pentru utilajul litic cioplit s-a constatat utilizarea materiei prime locale, elementele străine (din arealul tripolian sau sudice) fiind foarte reduse. Analiza caracteristicilor ceramicii a determinat concluzia că așezarea studiată prezintă, într-o formă incipientă, specificitatea unei producții specializate, orientate spre surplus. În ceea ce privește creșterea animalelor se specifică predispoziția paleomediului din preajma așezării – zonă umedă și puternic împădurită – pentru creșterea porcinelor și mai puțin a vitelor.

La finalul lucrării a fost atașat un rezumat consistent în limba engleză, anexa 1 în care s-a realizat descrierea formelor ceramice specifice fazei Cucuteni A și anexa 2 cuprinzând ordonarea tipologică formală a formelor de vase specifice aceleiași etape a culturii Cucuteni.

Hoisești – La Pod. O așezarea cucuteniană pe Valea Bahluiului constituie o lucrare monografică completă în care autorul a reușit să prezinte cu succes rezultatele săpăturii de salvare, apelând atât la metode specifice cercetării arheologice, cât și la elemente de cercetare interdisciplinară. Considerăm că această lucrare reprezintă un instrument util pentru cei care studiază atât cultura Cucuteni, cât și epoca calcolitică în general, iar meritul autorului este cu atât mai mare cu cât caracterul preventiv al săpăturii nu i-a lăsat mult timp la dispoziție pentru observațiile din teren.

Florian Mihail